

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹՅՈՒՆՔ

ՈՒՍՈՒՅԶԱՊԵՏ ՂՈՒԿ ԲԱԴՐՈՒՊԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ղուկաս Բադրուպանեան ծնած է 1861ի Յունուարի 23ին Տրանսիլվանիոյ Եղիսաբեթուպօլիս քաղաքին մէջ, հայ ծնողքէ եւ ազնուական տոհմէ։ Իր միջնակարգ ուսումն աւարտած է 1878ին Հերմանշտադ քաղաքին մէջ եւ նոյն տարին մտած է Բուդապեշտի Թագաւորական Հունգարական Համալսարանը, Փիլիսոփայական ձիւղին հետեւելու համար։ Այնտեղ մնացած է չորս տարի եւ ուսած է լեզուաբանական ու մատենագրական դանազան գիտութիւններ։ 1882ին քննութիւնն անցունելով՝ նոյն Համալսարանէն Ուսուցչապետութեան վկայական ստացած է հունգարերէն եւ հայերէն լեզուներու համար, եւ կարգուած է ուսուցիչ մայրաքաղաքի միջնակարգ վարժարաններու մէջ։ Բայց երկու տարիէն, 1884ին, նոր քննութիւն մ'ալ անցունելով նոյն Համալսարանի Փիլիսոփայական բաժնին առջեւ, ստացած է «Փիլիսոփայութեան վարդապետ»ի աստիճանն եւ իրաւունքն Համալսարանի մէջ դասախօսելու։ Այս վերջին քննութեան առարկաներն էին՝ հնգերոպական համեմատական լեզուաբանութիւն, թուրք-թաթարական լեզուներ, գերմաներէն լեզու եւ մատենագրութիւն, իսկ քննիչներն էին՝ Մայր, Վամբէրի եւ Հայնրիխ, նոյն Համալսարանի ուսուցչապետներ։ Աւարտածուն (thèse) էր հունգարերէն լեզուով գրած «Հայկական ուսումնասիրութիւններ» անուն աշխատութիւն մը որ 1885ին զովեստի արժանացաւ Հունգարիոյ Գիտութեանց ձեմարանին կողմէ։ 1900ին հայերէն լեզուի եւ մատենա-

գրութեան ուսուցիչ կարգուած է Բուդապեշտի յիշեալ Համալսարանին մէջ, որտեղ մինչեւ օրս կը դասախօսէ մեր լեզուն մեծ ոգեւորութեամբ հունգարացի հայ եւ օտար ունկնդիրներու առջեւ : Իր ունկնդիրներէ միոյն համար այսպէս կը գրէ ինձ Բադրուպանեան 15 մարտ 1901 Նա մակով . «*Բանասերը Համալսարանի մէջն ալ կկարդանք, Ունկնդիրս Kiszeley Բարձր-Մաճարատանէն՝ երիտասարդ եղիպատդէտ է եւ շատ կհետաքրքրուի նիւթին մասին*» :

Պր. Ղուկաս Բադրուպանեան՝ ինչպէս Հունգարիոյ մեր ազգայիններէ շատերը՝ ի ծնէ հունգարախօս լինելով, հայերէն լեզուն սորվելու համար 1885ին Վենետիկ գացած եւ Մուրատ-Ռափայէիան վարժարանին մէջ երկու ամիս անցուցած է իբրեւ ուսանող : 1890ին դարձեալ Վենետիկ գացած է մեր սիրելի հ. Ղեւոնդ վ. Ալիշանի յիսնամեայ յոբելեան հանդէսին մասնակցելու համար, իբր ներկայացուցիչ Հունգարական Ազգագրական Ընկերութեան, եւ այն առթիւ առաջին անգամ ըլլալով հայերէն ճառով մը ողջունած է Նահապետը : Այս ճառը սպուած է «*Բազմավէպ*»ի մէջ :

Ուրախ եմ յայտարարելու թէ պր. Բադրուպանեան՝ որ մինչեւ այս տարի հայերէն տող մը իսկ չէր գրած իբրեւ յօդուած եւ իր ուսումնասիրութիւնները կը գրէր միշտ հունգարերէն եւ կամ գերմաներէն լեզուներով, իմ գրգամմա՝ առաջին անգամ ըլլալով հայերէն յօդուած կը գրէ եւ այն «*Բանասեր*»ի համար : Ահաւասիկ ի՛նչ կը գրէ ինձ յարգոյ Ուսուցչապետը, վերոյիշեալ նամակին մէջ . «*Հիմայ քիչ մը աւելի ընդարձակ յօդուած մը կպատրաստե՛* Բանասեր թերթիդ գալ հատորի համար : Ձեր թերթին համար գրած յօդուածս առաջին յօդուածս է հայերէն գրուած» :

Ինչպէս ըսի, մեր հմուտ հայրենակիցը բաւական քանակութեամբ ուսումնասիրութիւններ հրատարակած է հունգարերէն եւ գերմաներէն մասնագիտական թերթերու մէջ, իր ցրական գործունէութիւնն սկսած է 1881ին : Բայց 1897ին հաստատելով զուտ լեզուաբանական գերմաներէն հանդէս մը, — Sprachwissenschaftliche Abhandlungen, — մեծ ծառայութիւն մատուց գիտութեան եւ մասնաւորապէս հայ լեզուաբանութեան : Այս հանդէսը որ մինչեւ հիմա կը շարունակուի, ընդարձակ տեղ տուած է Ուսուցչապետ Հիւբշմանի, Դոկտ. Լեւոն Մսերեանցի եւ այլ հռչակաւոր մասնագէտներու ուսումնասիրութեանց :

Պր. Բադրուպանեան անբաւական գտնելով իր հանդէսն իր ուսումնասիրութեանց հրատարակութեան համար՝ կաշխատակցի նաեւ *Kuhn's Zeitschrift für die vergleichende Sprachforschung* թերթին, *Brugmann-Streitberg's Indogermanische Forschungen* մոդովածուին եւ այլ թերթերու :

Կ. Յ. Բ.